

Tijdschrift

VAN HET EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

VOL. XIX (maart 1969) N° 3

Tijdschrift: MOORS E., Oude Antwerpsebaan, 161, MECHELEN

Bijdrage: Beschermend lid: minimum 200 fr. te storten aan
Lid: 150 fr.

LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, Brussel 15 of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

Nederlandse leden: briefwisseling aan MOORS, E.,
Oude Antwerpsebaan, 161, MECHELEN

DE MUNT VAN PARIJS

(Vervolg)

Om zich hiervan te overtuigen moet men de eerste indruk van sobere strengheid, die de voorgevel bezielt, overwinnen. Deze gestrengheid wordt slechts onderbroken door het aanwenden van een geringe uitbouw, gevormd door zes majestueuse zuilen die steunen op een onderbouw, waarvan de boogvormige gewelven als ingangspoorten dienen. De zuilen ondersteunen een attica dat gekroond is met zes standbeelden; werken van Pigalle, Mouchy en Lecomte. Minder statig, maar daarom niet minder in evenwicht gebracht, is de gevel die loopt langsheen de Guénégaudstraat en die samengesteld is uit een centraal paviljoen dat getooid is met standbeelden, door Caffieri en Duprez gebeiteld. De versiering van de ingangspoort, welke slechts in 1777 beëindigd werd, is gevormd door een mozaïek van smeedwerk dat benevens het koninklijke monogram voorzien is van in slangen bijtende leeuwenmuilden. Als voltooiing is een met loofwerk versierde lijst voorzien, die door twee allegorische figuren, werk van Duprez, gesteund wordt.

De grote ereplaats die men langs een zullengalerij betreedt eindigt in een half rond gebouw dat sinds de xviii^e eeuw onderdak verleent aan de muntwerkplaats (waarin een standbeeld waakt van Dame Fortuna) en waarvan het fronton getooid is met 2 standbeelden van Gois. In nissen zijn de standbeelden geplaatst van de 4 koningen die, naar een in dit tijdperk in zwang zijnde traditie, de erkentelijkheid verdienden wegens hun bijdrage tot het verbeteren van de muntaanmaak: Hendrik II, Lodewijk XIII, Lodewijk XIV en tenslotte Lodewijk XV.

De ereplaats geeft toegang tot de verschillende werkhuizen, langs twee aangrenzende koeren: In deze die naar de gieterij leidt bevindt zich een zuil die de doorgang in Parijs van de meridiaan aangeeft. Langs de andere koer begeeft men zich naar de werkhuizen van de medailleer- en graveerkunst waar zich nog twee oude balanciers uit de tijd van Lodewijk XIV bevinden. De graveerwerkplaats is gescheiden van de medaille-aanmaakplaats door de koer van de vroegere woning van Conti waarvan de buitengevels niet te merken zijn.

Vanaf de zuilengalerij aan de ingang, leidt een monumentale trap naar een ruime zaal (thans de voornaamste plaats van het museum) die merkwaardig is door haar indrukwekkend karakter en de rijkelijke versiering. Zij is vierkant van vorm en geflankeerd door een dubbele zuilenrij, op halve hoogte omgeven door een achthoekige galerij en voorzien van een ovaal plafond. In dit ovaal, te midden van verguld stukadoorwerk en van vakken in grijs schilderwerk Lodewijk XV, heeft men het opschrift « De triomf van de tentoonstelling van 1889 » op linnen geconterfeit. Deze zaal en de eretrap werden grondig gereinigd en herkregen hun luisterrijk aspect terug, dat ze bezaten ten tijde van hun oprichting.

Het Munthuis heeft, hoe eigenaardig ook voor een administratief gebouw, tot op heden nog steeds zijn zelfde bestemming behouden. In deze gebouwen, in het geheel niet aangepast voor het herbergen van moderne werktuigen en machines, in deze afgesloten ruimte die te bekrompen geworden was, zelfs na de opslorping van het Laverdyhuis en van de schaarse belendende ruimten, niettegenstaande de diensten van de Waarborg en de postzegels autonoom geworden waren en het gebouw verlaten hadden, doceerde professor Sage er in de xviiie eeuw voor de koninklijke school van mijnbouw. Ook werd er tijdens het Consulaat, de Munt voor médailles met bijhorende verzameling en balanciers in ondergebracht. Het diende eveneens als museum voor munten en later werden er de balanciers door mechanische muntpersen vervangen. De stoom deed er zijn intrede, de franse postzegels kwamen tot stand tussen hun muren; de elektrische drijfkraft verving de stoom en een commerciële verkoopdienst voor medailles werd er opgericht en kwam langzamerhand tot ontwikkeling.

Hier moeten we terug een stap achteruitzetten want zo iedereen beseft wat eigenlijk de activiteiten zijn van dit beheer dat zorgt voor de aanmaak van metalen munten en hoe dit in overeenstemming kan gebracht worden met het axioma dat « *munten slaan een koninklijk voorrecht is* » en met het gebeuren dat terug voor de geest ge-roepen werd bij de aanvang van deze bijdrage, dan ziet men niet goed meer in uit wat eigenlijk nog een « administratie voor médailles » bestaat. Temeer daar zelfs nu de metalen munten slechts kentekens zijn, enkel nog gebruiksvoorwerpen door de staat ter beschikking gesteld van partikulieren en niet meer het economisch instrument zijn dat ze waren ten tijde van het vrije muntslaan uit kostbare metalen.

Omstreeks de xive eeuwwisseling schiep Pisanello een nieuwe kunstvorm: de medaille. Hij maakte zich los van het gebruikelijke soort gedenkplaatjes (die kleine bas-reliefs, die doorgaans het werk waren van zilversmeden of metaalopwerkers). Door het nabootsen en sterk vergroten van antieke munten, door het samenvoegen van een voor- en keerzijde, door het bijeen brengen van een beeldenaar en een symbolische compositie, maakte hij er een kunstvoorwerp van. Weliswaar, vermits hij tot een zekere « mise en page » genoodzaakt was wegens die onmedogende cirkel die de muntoppervlakte begrensd en de plastische scherpte van het relief, schiep hij toch een kunstvoorwerp dat het eigen ethische voorwerp overtrof en dat bovendien een bron van poezie en van intellektuele geneugte werd: het blijvende gedenkteken bij uitstek. Zulk genre, dat in zich het gehele humanisme droeg, kon tijdens de renaissance niet anders dan bloeien en Frankrijk bereiken met al wat het tijdens die periode invoerde. En het is niet steeds de stijl die de maecena's en de franse kunstenaars volgden, maar ook de opvatting van de ontwerpen en het model, zich bevrijdend (wat men misschien betreuren kan) van die gothische kunst die uitsluitend uit graphismen bestond, dat de hand geleid had van de graveerders der middeleeuwse munten en van die « pièces de plaisir » ongetwijfeld decoraties die Karel VII, door Jacques Cœur aangeraden, had laten smeden honderd jaar vroeger, om de verdrijving der Engelsen te vieren.

Wanneer Hendrik II, door bemiddeling van een buitengewoon gezant, van een geheimzinnig uitvinder in Nurnberg toestellen liet kopen waaronder een wals, een snijtoestel en een balancier, waarmee men munten langs mechanische weg kon vervaardigen, dan had hij ongetwijfeld de modernisering van zijn muntatelier op het oog. Ofschoon het munthof en de vakvereniging der munters die nog uit de hand sloegen, uiteindelijk deze ondernemende koning schaaakmat zette, toch konden ze hem niet beletten een munt te slaan om de degelijkheid dezer machines te ondervinden. Dit experiment had plaats in een pakhuis dat gelegen was op een eiland (Ile de la Cité) in de Seine habij de molen aan Gourdain, welke de benodigde drijf-

kracht leverde. Van 1582 tot 1585 vervaardigde dit werkhuis aan de molen volmaakte geldstukken, maar de tegenkantingen van het Munthof jegens de werkhuisleider van het muntatelier aan de molen draaide uit in 1585, op het verbod voor deze werkplaats nog munten te slaan, uitgezonderd « pièces de plaisir » t.t.z. de medailles en penningen. Want met de kracht die door de balancier ontwikkeld werd, was het voortaan mogelijk munten te slaan met een diameter van meerdere centimeter.

Naast de gegoten medaille, waarvan slechts enkele schaarse stukken werden aangemaakt, bezat de geslagen medaille het voordeel van in een onbeperkt aantal te kunnen worden geslagen en werkte also de verspreiding in de hand van een naburige artistieke stijl. De aanmaak was niet identiek, zo weinig op elkaar gelijkend als twee beroepen zich van elkaar onderscheiden, enerzijds datgene dat erin bestond was te boetsen en anderzijds het bewerken van staal met etsnaald en graveerstift.

Natuurlijk konden de meesters uit dit tijdperk even knap zijn in beide stielen. Germain Pillon wist de hardvochtige portretten der Valois evengoed te boetsen en tegelijkertijd de algemene graveerder te zijn van alle beeldenaars op de munten.

Ook graveerde Jean Varin, zowel op een medaille als op een munt, nauwkeurig het majestueuse portret van Lodewijk XIII, terwijl hij op de gegoten medaille vrije loop liet gaan in een weelderig barok. De graveerder op staal, vooral indien hij een echte graveerder is, vertrekt van een vlak dat steeds een belangrijk element in zijn compositie blijft: het veld en de achtergrond. Hij moet steeds rekening houden van dit strakke vlak. Daartegenover kan de boetseerder in was, zelf vlakken leggen naar believen, vooral met de bedoeling er het licht in te laten spelen.

De medaille, reeds gelanceerd in de xvi^e eeuw en in het begin van de xvii^e, ging een groot succes tegemoet onder de regering van Lodewijk XIV.

Een der zeldzame schilderijen, eigendom van de Munt en die voorzien is van de eigenaardige handtekening « F. Marins pingebat » stelt J. Varin voor terwijl hij over een medaille uitleg verstrekt aan een kind, de latere koning Lodewijk XIV. Heeft deze grote Luikse kunstenaar de lust tot de numismatiek aangewakkerd bij de jonge prins en hiermede bijgedragen tot de gedachte om de medaille te laten dienen tot verheerlijking van zijn heerschappij? Of komt, wat meer waarschijnlijk is, de eer toe aan Colbert? Feit is dat de kleine academie, de toekomstige academie van Schriftkunde, hiervoor speciaal werd opgericht: tot het opmaken van de teksten, de kenspreuken en de schikking ervan op de medaille alsmede tot het samenstellen van het « programma » dat de kunstenaar diende te volgen.

(Vervolgt)

HET ONTCIJFEREN VAN GRIEKSE MUNTEN

(vervolg)

De woordenlijst van plaat V maakt geen aanspraak op volledigheid, maar zij is gesteund op de meerderheid der munten die men in de verzamelingen vindt. Met de namen van overheidspersonen welke zich niet in de lijst bevinden kan in het begin enige hinder ondervonden worden, maar aangezien ze meestal verbonden zijn met de naam van de stad of van de wetgever, zal de numismaat ze vlog als dusdanig vereenzelvigen.

Daar waar er geen verwijzing is op plaat IV (tussen haakjes) hebben we niets gevonden om de vorm te bepalen en liever dan er naar te raden, hebben we deze verwijzing dus opzettelijk weggelaten. De beklemtoonde lettergreep, zo zij kan vastgesteld worden, is aangeduid met het teken (1), vanzelfsprekend komen deze tekens niet voor op de munten. In zekere ethische vormen kan het gehele woord niet teruggevonden worden en dan werd slechts het op de munt leesbare gedeelte weergegeven. Waar er geen nederlandse woord is voor de griekse volksnaam « eth de » gaat de nederlandse benaming van de staat vooraf. De letters zijn, op enkele uitzonderingen na, normale hoofdletters maar er wordt onder verstaan, dat naast de vormen van plaat I ook anders vormen kunnen voorkomen: in dit geval is een beetje verbeelding vereist.

Voorzeker zullen al diegenen die zich met het ontcijferen van deze reeksen bezig houden, voldoende interesse opbrengen en er een weinig tijd willen aan besteden.

De hiernavolgende aantekeningen houden verband met de woordenlijst en worden gegeven om beter de griekse taal, zoals deze op de munten voorkomt, te verstaan.

In plaat V zul je bemerken dat er een grote gelijkenis bestaat tussen Abderiet en de griekse ethica, die niet uitgesproken westers is. De uitgang kwam in de franse taal terecht, van het grieks via het latijn.

PLAAT II

UITGANGEN VAN DE ZELFSTANDIGE- EN DE BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN

Enkelv. nom.	H	A	Α	ΟΣ	ΟΝ	ΗΣ	ΑΣ
gen.	ΗΣ	ΑΣ	ΗΣ	ΟΥ	ΟΥ	ΟΥ	ΟΥ
Meerv. gen.	ΩΝ	ΩΝ	ΩΝ	ΩΝ	ΩΝ	ΩΝ	ΩΝ
Enkelv. nom.	ΩΝ	ΩΡ	ΗΣ	ΠΡ	ΗΝ	ΑΣ	ΑΡ
gen.	ΩΝΟΣ	ΩΡΟΣ	ΗΤΟΣ	ΗΡΟΣ	ΗΝΟΣ	ΑΔΟΣ	ΑΡΟΣ
Meerv. Gen.	ΩΝΩΝ	ΩΡΩΝ	ΗΤΩΝ	ΗΡΩΝ	ΗΝΩΝ	ΑΔΩΝ	ΑΡΩΝ

Enkelv. nom.	ΑΣ	ΙΣ	ΕΥΣ	ΗΣ	ΙΣ	ΗΣ	ΕΣ
gen.	ΑΝΤΟΣ	ΙΔΟΣ	ΕΩΣ	ΕΟΥΣ	ΕΩΣ	ΟΥΣ	ΟΥΣ
Meerv. gen.	ΑΝΤΩΝ	ΙΔΩΝ	ΕΩΝ	ΕΩΝ	ΕΩΝ	ΩΝ	ΩΝ

De meest voorkomende vorm van de volksnaam (mannelijk) en van vele andere zelfstandige- en bijvoeglijke naamwoorden wordt aangetoond door het voorbeeld ΑΙΤΝΑΙΟC, de twee woordtypes hebben een gelijkaardige genitiefvorm, spijs het verschil ΗC en ΟC in de nominatief enkelvoud. Zulke woorden zijn typisch voor het leggen van de klemtoon, zij zijn samengevat in plaat II maar vergen nog nadere toelichting. In 't algemeen, woorden met lange klinkers in hun laatste lettergreep of bepaalde tweeklanken, kunnen de klemtoon op geen andere plaats hebben dan op de laatste of op de voorlaatste lettergreep. Een woord dat eindigt op ΟC (met een korte klinker) en dat op de 3^e lettergreep beklemtoond is, b.v. beginnende op het einde van ΑΝΤΙΟΧΟC, krijgt de klemtoon verlegd van ΑΝ naar ΟΧ, wanneer in de vorm ΑΝΤΙΟΧΟΥ (de uitgangen van plaat II aangeduid met een sterretje zijn afhankelijk van deze klemtoon verschuiving). Anderzijds hebben de woorden, eindigend op ΗC (lange klinker) hun klemtoon op een der beide laatste lettergrepen, derwijze dat het veranderen van ΗC in ΟΥ geen effect heeft op de lettergreep die moet beklemtoond worden. De grieks lezenden hoeven zich niet te bekommeren om die klemtoon daar deze nu slechts zeer zelden verandert, want sinds de 22 eeuwen dat het grieks met klemtonen geschreven werd tot op de dag van vandaag, waren de wijzigingen legio.

PLAAT III

VERSCHEIDENE INSCRIFTEN WAARVAN SPRAKE IS IN DE TEKST

- A. ΑΛΕΞ'ΑΝΑΡΟΥ (Alexander)
- B. ΡΟΑΙΩΝ (de rodheniërs)
- C. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ (magistraat in de nominatief)
- D. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥ (de grote koning)
- E. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ (schoonbroeder der koningin)
- F. ΑΒΔΗΡΙΤΗΣ (Abderiet)
- G. ΝΟΙΑΜΥΚ = ΚΥΜΑΙΩΝ (vroegere en latere stadsnaam)
- H. ΑΚΡΑC } = ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ (Agrigentus)
- ΣΟΤΝΑ }
- J. ΣΥΡΑΡΟΣΙΟΝ
- K. ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΝ
- L. ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ
- M. ΝΟΜΙΣΜΑ
- N. ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ
- P. ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑ
- Q. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
- R. ΓΕΛΛΑΣ

De Amphyctions waren de afgevaardigden van de staatslieden die deel uitmaakten van een tempel-unie. Deze huizen waren gevormd om zelfs ten tijde van oorlog een vrijgeleide te bezorgen aan al de leden van deze unie, kerkelijke feestvieringen bij te wonen, bepaalde wetten te steunen en de kerkelijke zaken van de statenleden te leiden. Soms leidde dit tot politieke activiteiten dat zich uitte op een numismatische wijze nl. door het uitgeven van munten.

ΑΝΙΚΗΤΟC is een samengesteld bijvoeglijk naamwoord gevormd door « A » (« ΑΝ » vóór een klinker) als ontkennend voorvoegsel gebruikt en ΝΙΚΗΤΟC als verleden deelwoord. Zoals bij vele samengestelde bijvoeglijke naamwoorden is de vrouwelijke vorm dezelfde als de mannelijke. Het betekent « niet overwonnen » of nog « onoverwinnelijk » wanneer het als bijnaam gebruikt wordt bij de naam van een koning.

Alabanda in Klein-Azië, waarvoor ik geen volksnaam vond, gaf zijn naam aan het erts alabandiet. Men neemt aan dat bepaalde decadrachmes van Syracuse geslagen werden om als prijs uitgereikt te worden aan de atleten, dit geldt evenzeer voor de munten met het inschrift « Prijs ». Het woord « athletisch » is trouwens hiervan afkomstig. Acragas, een zuid-italiaanse stad, is ons beter bekend onder de naam Agrigente. Antigonos, alhoewel een koninklijke naam is niet al te vleiend daar hij « de krombenige » betekent. De atheense munten, in de verkorte naam van de stad, hebben de letter E met de letter Η in de naam van de magistraat, zelfs op latere uitgiften. De wortel « deuterio » (tweede) komt dikwijls voor in franse woorden die van het grieks afkomstig zijn « zoals deuteronomie en deuterogamie ».

PLAAT IV

- A. ΕΠΙ ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ
  - B. ΕΠΙ ΕΚΑΤΩΝΥΜΟ
  - C. ΕΠΙ ΑΠΟΛΛΟΝΟΣ
  - E. ΑΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΟΝΙΤΩΝ
  - F. ΉΡΑΚΛΕΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ
ΑΙ wordt	ΑΕ	ΑΘΗΝΑΙ	(Athene)
ΓΓ	NG	ΑΓΓΕΛΟΣ	(Angelus)
ΤΚ	NC	ΕΥΓΚΟΠΗ	(Syncope)
ΡΞ	NX	ΣΦΙΓΞ	(Sphinx)
ΓΧ	NCH	ΑΓΧΙΣΗΣ	(Anchisis)
Η	Α	ΔΡΑΧΜΗ	(Drachma)
Η	Ε	ΣΤΑΤΗΡ	(Stater)
Ι	Ι	ΙΟΚΑΣΤΗ	(Gocasta)
Ξ	Χ	ΞΕΡΞΗΣ	(Xerxes)
ΟΙ	ΟΕ	ΦΟΙΝΙΞ	(Phoenix)
ΟΙ	ι	ΔΕΛΦΟΙ	(DELPHI)

BOEKBESPREKING

ON	•	UM	ΣΤΑΔΙΟΝ	(Stadium)
ΟΣ	•	US	ΣΕΛΕΥΚΟΣ	(Seleucus)
ΟΥ	•	U	ΜΟΥΣΙΚΟΣ	(Muzikaal)
P	•	RH	ΡΩ	(Rho)
PP	•	RRH	ΠΥΡΡΟΣ	(Pyrrhus)
Υ	•	Υ	ΣΥΒΑΡΙΣ	(Sybaris)
X	•	CH	ΑΝΤΙΟΧΟΣ	(ANTIOCHUS)
ΩΝ	•	Ο	ΠΛΑΤΩΝ	(Platon)
ΩΣ	•	Ο	ΑΑΩΣ	(Halo)
Ω	•	Ο	ΊΕΡΩΝ	(Hieron)

PLAAT V

A	ABB. ΑΒΓΕΙΟΣ of ΑΥΑΙΣ
ΑΒΑΗΡΗΤΗΣ	(Abderiet)
ΑΒΥ(ΑΗΝΟΣ)	Eth. van Abydus
ΑΓΡΗΠΠΗ	Afk. Agrippa ceasaree
ΑΘΕ	Afk. ΑΘΗΝΑΙΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΟΣ	Atheneens
ΑΘΛΑ	Meervoud van ΑΘΛΟΝ
ΑΙΓΚΗΝΗΤΗΣ	Aeginetaans
ΑΙΝΙ	Afk. Eth. van AENUS
ΑΙΤΝΑΙΟΣ	Atheneens
ΑΚΡΑΓΑΣ	Eth. van Acrayas
ΑΚΡΑΙΟΣ	nachtverblijf
ΑΛΑΒΑΝΑ (?)	Afk. Eth. van Alabanda
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΣ	Alexandrien
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	Alexander
ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΥΣ	Halicarnaseens
ΑΜΙΣΟΣ	Amisus
ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΕΣ	Amphictyeens (meervoud)
ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΗΣ	Amphipolitaans
ΑΝΙΚΗΤΟΣ	Onoverwinnelijk
ΑΝΤΙΓΟΝΟΣ	Antigoon
ΑΝΤΙΟΧΟΣ	Antiochius
ΑΠΟΛΛΩΝ	Apolon
ΑΠΤ	Afk. Eth. van Aptere
ΑΡΓΕΙΟΣ	Argioe Eth. van Argos
ΑΡΕΟΣ	Genitief van Areus (koning v. Sparta).

(Vervolgt)

* * *

Congolese Munten door Frans Morin

Nog in 1968 verscheen het nieuwe werk over de Congolese Munten.

Het is een gestencileerde uitgave van 38 blz. 4° formaat, doch draagt geen jaar van uitgifte, zodat we in de toekomst op de bibliografische steekkaart z. j. (zonder jaar) zullen aantreffen. Zeggen we meteen dat het keurig verzorgd en afgewerkt werd op hagelwit papier en gepresenteerd onder een lichtkleurige stijve doch sobere omslag. De bladspiegel is fijn geschikt en één oogslag is genoeg om de inhoud te overzien.

De zeven hoofdstukken, die tot op heden 30 december '68 de numismatiek van het hele oorspronkelijke Kongolees gebied sinds 1877 omvatten — met ook al het wedervaren van het laatste decennium, zijn als zovele hoofdstukken van de geschiedenis van Kongo: 1. De Onafhankelijke Kongo-Staat; 2. Belgisch Kongo; 3. De mandaatgebieden: Ruanda-Urundi; 4. De Demokratische Republiek Kongo (Kinshasa); 5. Rwanda; 6. Burundi en 7. Katanga. Zo U enige belangstelling voor het Zwarte Kontinent opbrengt, bemerkt U, dat alles wat eens 100% Kongolees was; zelfs de rebellie van de « koperprovincie », present is op numismatisch gebied.

Deze uitgave vult werkelijk een tekort aan (1). Het is daarenboven niet de eerste publikatie van deze auteur (Frans Morin) (2). Deze is als numismaat (3) een autodidakt, zoals veel schrijvers van werken en bijdragen over allerlei numismatische onderwerpen.

(1) Het is echt te betreuren, dat ere-voorzitter W. Herssens destijds zijn werk over de Belgische en de Congolese Munten alleen liet verschijnen als bijvoegsel van het maandschrift; zodat het boek niet eens in de handel kwam en zo een ruim afzetgebied en kans miste.

(2) We kennen van de auteur:

1. *Monnaies de Belgique de 1832 à 1963.*
Munten van België van 1832 tot 1963. Boom 1964.
2. *Catalogus der Belgische Munten van 1832 tot 1964.* Pocket. z. j.
3. *Catalogue des Monnaies Belges de 1832 à 1966.*
Catalogus der Belgische Munten van 1832 tot 1966. Pocket-uitgave. z. j.
4. De Franse uitgave van N° 2: 1832-1966. Pocket-uitgave. z. j.
5. De Engelse uitgave van N° 2: 1832 tot 1966. Pocket-uitgave. z. j.
6. *De Belgische Bankbrieven.* (tweetalig). 1968?

Het werk over de Congolese Munten zal vermoedelijk niet het laatste zijn. (Dit werk werd ook in het Frans uitgegeven).

(3) Een numismaat is een munt- en penningkundige. Deze titel wordt ook toegekend aan iemand die in één of andere tak van de numismatiek beslagen is.

U moet tot de aktieve en gevestigde munt- en penningverzamelaars behoren, om enigszins te beseffen, wat aan zulke uitgave vooraf gaat. Het is niet genoeg een massa munten te bezitten, men dient ook alle inlichtingsbronnen te raadplegen. In de eerste plaats alle officiële gegevens over alle uitgiften. Dat alles wordt dan met de munten zelf getoetst en vergeleken.

Meen niet dat alle gegevens zo maar voor het oprapen liggen of in uw onmiddellijke omgeving te bekomen zijn. De eerste uitslag van het zoeken zijn een stapel nota's en paperassen. Ze dienen herhaaldelijk nagezien, bijgewerkt en verbeterd, ja, geklasseerd en herklasseerd te worden.

Uiteindelijk kan de auteur er aan denken het geheel persklaar te maken. Een stipte en strenge controle volgt. Eventueel zullen dan de laatste twijfels en onzekerheden nog eens aan een specialist worden voorgelegd. De laatste stap « thuis » is het overtypen van de tekst. Nu de baan op voor een drukker-binder.

Het is zover gekomen, daar de uitgave voor ons ligt, en we de inhoud onder de loupe kunnen nemen :

- Veel betwistingen over het aantal geslagen stukken van éénzelfde jaar werden vermeden door diepdoorvoerde naspeuringen, of verwijzingen naar overslagen.
- Voor heel wat Kongolese uitgiften, verwijst Fr. Morin naar de hoeveelheid hersmolten stukken en knoopt daaraan vast het theoretische overschot van de uitgifte ; wat enige aanwijzing kan inhouden betreffende zeldzaamheid.
- Menig lezer of « Kongo-verzamelaar » zal dankbaar gebruik maken van de vermelde kleine details tot naspeuren en achterhalen van de muntwerkplaatsen (die evenwel niet op de nikkelstukken in deze eeuw geslagen vermeld staan).
- N° 103 van deze kataloog vermeldt het fameuze zeshoekige twee frankstuk in licht brons, tijdens de tweede wereldoorlog te Philadelphia in de U.S.A. geslagen — en nog al met een Nederlandse taalfout : BELGISH i. p. v. BELGISCH. Het verklaren van deze feil is nogal simplistisch opgevat. — Alles draait er om : Wie, van Belgische zijde, had in de States het toezicht of de supervisie op de proefslagen ? — Was deze Belgische gevolmachtigde soms een Vlaams-onkundige ? — Zelf heb ik in de States getracht iets te weet te komen. Eén ding bleek : het « systeem paraplu » bestaat overal ! — dus : doek !

Bij het verschijnen van deze uitgave heb ik mij de bedenking gemaakt of 'n pagina tekst inleiding niet nuttig zou geweest zijn ; eventueel met een klein kaartje en met een paar lijnen over betaalmiddelen vóór de kolonisatie. Verder enkele beknopte historische nota's, die, meen ik door velen zouden gewaardeerd zijn. De rebellie van Katanga kende drie uitgiften : 1 en 5 franken in koper,

en een naslag in goud van het vijf frankstuk, terecht niet als munt aanzien.

Het deed ten slotte erg ongewoon aan een uitgave van de heer Morin in handen te hebben zonder enige illustratie. Ja, U hebt ons bepaald verwend ! — Zelfs niet een minimum bvb. in plaats van het krullige vignetje op de omslag het koperen vijfcentiem stuk met de ster, Kongolees embleem.

We zijn de mening toegedaan, dat de verhoging van de prijs bvb. van de huidige : 65 Fr. tot 75, 80 Fr., verhoging veroorzaakt door het inlassen van platen, door de liefhebbers gemakkelijk zou voldaan worden.

Besluit van ons relaas : een aanwinst voor al onze verzamelaars én voor de numismatische bibliotheek : Wij zijn inderdaad een inlichtingsbron rijker.

PITTOORS P. F. J.

« Aangemunt en nagemunt »

Gepresenteerd in een bruin grijs jasje viel mij, als een welgekomen gave deze handige brochure ten deel. Afmetingen : 20,5 + 10,5 cm., een ideaal formaat om waar ook te bergen en mee te dragen.

Gedrukt op mat, rijstwit papier in een kleine nette letter, vangt het boekje aan met 34 blz. historische, verklarende tekst ; niet eens de helft van de omvang van het boekje (80 blz.).

Buitenaf bekeken is het kaftblad, dat ook naar binnen geplooid werd, in de benedenhelft geïllustreerd met een band waarop een reeks grote en kleinere muntstukken : meest uit de middeleeuwen de aandacht trekken. De brochure werd geschreven door John Porteous, een Londenaar en numismaticus, wiens tekst door Dr. J. C. B. Eykman vertaald werd ten behoeve van de opdrachtgevers.

Ieder muntliefhebber, die het boekje onder ogen krijgt, zal er minstens inzage willen van nemen. Want ook de titel bevat een lokvogeltje : Aangemunt en nagemunt — Een episode uit de vaderlandse geschiedenis. Wie niet in numismatische termen thuis is, zal heel zeker aan de tegenovereen geplaatste foto's bemerken waarover het gaat : Aangemunt is een normale muntslag van een nieuw munttype, wijl nagemunt het slagen is van het nagevolgd of nageemaakt reeds bekend munttype. Er moeten wel doorslaggevende redenen geweest zijn om dat te doen.

Het feit en zijn geschiedenis van dat namunt werd wel meer in numismatische bijdragen beschreven. Nimmer vonden wij zulkdanige, belangwekkende bijdrage, zo rijkelijk geïllustreerd door een keur van munten, meesterlijk, tot in de kleinste bijzonderheden gefotografeerd. De drukplaten geven de muntstukken op een grotere schaal dan hun ware grootte, wat het bestuderen zeer begunstigt.

In het werkje spreekt men van 44 afbeeldingen ; het zijn er 88 daar voor- en keerzijde van ieder muntstuk afgebeeld staan. Op de linkerbladzijde zien wij het aangemunt stuk ; op de rechter het nagemunte geldstuk.

Voor neofieten in de middeleeuwse en laat-middeleeuwse numismatiek, betekent het werk een welgekomen gelegenheid deze munten te leren kennen. Het niet te onderschatten voordeel : munten eerste keus met tot in de kleinste bijzonderheden leesbare teksten. Afkortingen in de teksten, die in de numismatiek soms zeer talrijk voorkomen, worden in de onderstaande verklarende tekst vervuld gevonden.

Wanneer U nog verneemt, dat het uitgeven toevertrouwd werd aan en verzorgd werd door Meulenhoff International N. V. Amsterdam ; en dat daarbij de opdrachtgever van het opzet niemand minder is dan de Nederlandsche Credietbank N. V., zo begrijpt U meteen, dat deze keurige uitgave een begeerd bezit betekent voor de numismatische bibliotheek.

Zo achten wij het ons tot plicht de opdrachtgever te loven om het initiatief en hem te danken voor het mooi en leerzaam boekje, dat uitgegeven werd ter gelegenheid van het 50 jarig bestaan van de bank.

Het is een prestatie, die weinigen zullen nadoen, maar die zeker navolging verdient als publikatie van één of andere speciale studie.

Aan de Nederlandsche Credietbank N. V. Amsterdam wensen wij het ruimste Crediet en « loodjes » voor haar vijftig komende jaren om dan met brio haar eerste eeuwfeest te vieren. Dus : Ad multos annos !

Borgerhout-Antwerpen

PITTOORS P. F. Jozef

KORTE BERICHTEN

De Antwerpse Schutterspenning

Beschreven in vorige jaargang (1968) blz. 113-114 onder titel : ANTWERPEN : een nieuwe schutterspenning, bestaat ook als verzilverde penning.

Hij is ook te bekomen zonder tekst op de keerzijde. Daarop vinden wij dan alleen de drie schildjes. De middenruimte biedt dus gelegenheid als graveerruimte.

Wie er belang in stelt, wende zich tot de Heer Marc De Schrijver, Generaal Lemanstraat 45, Antwerpen.

P.

DE SCHELLING 1658 VAN GRONSVELD

De schelling 1658 van Josse Maximiliaan, graaf van Gronsveld (1617-1662) is een namaak van de Zuid-Nederlandse schellingen van Filips IV (type van Gelder en Hoc, nummer 333).

Op de voorzijde staat een klimmende leeuw, met een zwaard in de rechterpoot en zijn linkerpoot op een gedeeld schild, met een leeuw en de drie kogels van Gronsveld. Op de keerzijde staat, tussen het jaartal 16-58, een gekroond wapenschild geplaatst op een Bourgondisch kruis. Door ook de wapens van zijn grootmoeders Felicitia de Vols en Agnes van Bylant in zijn wapen op te nemen, verkreeg Josse-Maximiliaan een wapenschild dat sprekend op het wapen van Filips IV lijkt.

Van deze vrij zeldzame schelling zijn er drie varianten, met afwijkende omschriften bekend. Twee werden beschreven door Burggraaf B. De Jonghe, in de « Revue Belge Numismatique » van 1914.

- a) Voorzijde . I : MA . C . AB ... ET . EB ...
keerzijde LI . BAR - IN . BA . — ET . RI . D . —
b) voorzijde . arend . — . IV MA ... RON . IN ...
keerzijde . LI . B . IN BA . ... RI — M . D . IN . AL

De afbeelding van het eerste type, dat erg afgesleten of slecht geslagen blijkt, laat vermoeden dat een verkeerde lezing van de letters goed mogelijk is. Van het andere stuk zegt de schrijver dat het gesnoeid is en in slechte staat.

Deze twee typen zijn overgenomen door J. P. J. A. M. van Daalen in « De Munten van het Graafschap Gronsveld », onder de nummers 43a en 43b.

De derde variante, zijn nummer 43, met de afbeelding van een exemplaar in fraaie staat, heeft volgende omschriften :

- voorzijde IV MA CAB - R GR ET EB L BA IN BAT
keerzijde ET RD IN AL ET HONNEP

Uit een muntvondst die in het voorjaar van 1968 door West-Vlaamse metsers in Waals-Brabant zou gedaan zijn en waarvan ik een 200-tal schellingen van Filips IV en 3 stuiverstukken van Albrecht en Isabella te zien kreeg, kon ik mijn verzameling verrijken met een Grondveldse schelling, eveneens van 1658, met afwijkende omschriften van de voorgaande SCHELLING :

- voorzijde /// . MAC . A . BR . IN . GR . ET . EBL . BA . IN .
BAT + arend +
keerzijde ET . R . D . I - N . AL — . ET . HONN

E. VANDERCAMMEN

Wie kent die instempeling?

De vijf instempelingen, waarvan beschrijving volgt, bevinden zich op een doodgewone Duitse koperen pasmunt uit het vierde kwartaal van de 18^e eeuw en waarop de tekst : . MUNZ GULICH. UND. BERGISCH LAND

Langs de zijde van deze tekst zien wij de vijf instempelingen. In het midden een kleine rechthoekige w.i. in vooraanzicht een staand krijger met lans (of is het een herder met staf en hoed?). Verder, in kruisvorm aangebracht vier zelfde instempelingen : in een ovaal een gekroonde, magere adelaar met gespreide vleugels en gestrekte poten (de adelaar van de stad Aken?).

Deze munt, die fel beschadigd is door de « kloppen » draagt het jaartal 1790. Wanneer gebeurde de instempeling? Gezien de merkelijke sleet op de zijde van de instempeling, menen wij te mogen zeggen niet vóór 1825-1830.

Wanneer precies, waarom en door wie of welke organisatie gebeurde het?

Het antwoord, dat we hopen te ontvangen verschijnt in ons tijdschrift. Dank bij voorbaat.

Antwerpen

P.

Muntendief aangehouden

Te Antwerpen is maandagavond 20 januari 1969 een aanhouding verricht in verband met de ophefmakende diefstal van een verzameling munten, toebehorende aan de Bank van Brussel en de leden van het E.G.M.P. afdeling Kortrijk, die door experts als onschatbaar werd genoemd.

We vernamen verder dat René Schroyens uit Deurne heeft bekend de diefstal te hebben gepleegd, echter volgens zijn verklaring zonder medeplichtigen. Toen hij zich in het Centraal Station te Antwerpen bij een wisselagent aanbood had deze argwaan gekregen en de politie verwittigd. Een aanhouding volgde vlug daarop. Ook wordt in dit verband een zekere S. aan de tand gevoeld als mogelijke medeplichtige. Een gedeelte van de buit werd teruggevonden, deels bij een vriend van Schroyen, enkele munten bij een andere wisselagent (die voordien reeds waren verkocht) en enkele stukken bij de verloofde van Schroyen. Melden we nog dat enkele stukken van de verzameling nog niet werden teruggevonden. Oppassen blijft dus nog de boodschap.

G. CALLEWAERT